

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

KAOTİK KADINLAR AĖITI

Araştırma sorusu: William Shakespeare'in "Macbeth" ile Abdülhak Hâmid Tarhan'ın "Finten" adlı yapıtlarında kötülük izleği kadın figürler Leydi Macbeth ve Finten üzerinden hangi yönleriyle işlenmiştir?

Ders: Türkçe A1, Kategori 2

Sözcük sayısı: 4000

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
GİRİŞ.....	2
I. FİGÜRLERDE KÖTÜLÜĞÜN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	3
I.I. HIRS.....	3
I.II. STATÜ VE GÜÇ.....	6
I.III. ZAAFLAR/DOYUMSUZLUK.....	9
II. FİGÜRLERİN KÖTÜLÜĞÜNÜN SONUÇLARI.....	13
II.I. CİNAYET VE ÖLÜM.....	13
II.II. ACIMASIZLIK VE DELİLİK KAVRAMI.....	14
II.II.I. DOĞA ÜSTÜ UNSURLAR.....	14
II.II.II. RÜYALAR.....	16
SONUÇ.....	17
KAYNAKÇA.....	19

GİRİŞ

Abdülhak Hâmid Tarhan Tanzimat edebiyatı yazarlarından biri olmakla birlikte modern edebiyatın kurucularından biridir. Abdülhak Hâmid Tarhan batıdan etkilenmiştir. William Shakespeare Elizabeth döneminin en önemli yazarlarındanıdır. Bu çalışma William Shakespeare'in Macbeth ve Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Finten eserlerini kapsar. Macbeth ve Finten eserleri, Leydi Macbeth ve Finten figürlerinin kötülükleri üzerinden incelenecektir. Finten eserininin Macbeth yapıtımdan etkilenmesi, yapıtlarının iki farklı dönemi temsil etmesi ve ortak amaçlar dolayısıyla yazılmaları, bu iki yapıtı karşılaştırılmamın sebebidir. Aynı temalar üzerinden yazılmış bu iki yapıtın incelenmesi Elizabeth dönemi ve Tanzimat dönemi edebiyatlarının farklarına ışık tutacaktır.

Macbeth ve Finten eserlerinin incelenmesiyle yapıtlara ait kültürler de değerlendirilecektir. Finten, Abdülhak Hâmid Tarhan tarafından yazılmasına rağmen Türk tiyatrosuna dair kültürel bağlamda iz taşımamaktadır. Finten'de, Türk tiyatrosunda kullanılan din, gelenek ve mitolojinin yerini İngiliz kültürü almıştır. Din yerine metafiziğe yer verilmiştir. Abdülhak Hâmid Tarhan eserini Londra'da yaşadığı süreçte yazdığı için eserinde İngiliz kültürüne dair izlekler bulunmaktadır. İngiliz aristokrasisi bunun en büyük örneğidir. Macbeth ise İskoçya'da geçer, 15. yüzyılın krallıklarının ve taht kavgalarının bir sembolü olarak kurgulanmıştır.

Kötülük her insanın içinde gizlenmiş bir kavramdır. İnsanlar bu hissi reddetmeye çalışsa bile kötülük insanın bir parçası olmaya devam eder. Fakat bu kötülüğü benimseyen insanlar da vardır; kötülükleri onları güçlü kılar, içlerindeki kötüyü kullanarak güç kazanmaya, üste çıkmaya çalışırlar. Kötülük onları ele geçirdiğinden itibaren düşünce ve davranış biçimi olarak değişirler, insani duygularını bir kenara bırakıp çevrelerine zarar verirler. Duygusuz, empati yoksunu,

umursamaz bireyler haline gelip kendi arzularına göre hareket ederler. William Shakespeare'in Macbeth ve Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Finten yapıtlarında kötülük kavramı Leydi Macbeth ve Finten figürleri aracılığıyla işlenmiştir. Hırs, statü, güç, doyumsuzluk ve zaaf lar iki yapıtta da kötülüğün kadın figürler tarafından çıkış nedenleridir. Kötülüğün sonucunda acımasızlık, delilik, cinayet ve ölüm kavramları ortaya çıkacaktır. Kötülük kavramı, Leydi Macbeth ve Finten üzerinden, kötülüğün ortaya çıkış nedenleri ve sonuçları olarak iki ana başlıkta incelenebilir.

I. KÖTÜLÜK KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Kötülük hırs sonucu, hırs ise doyumsuzluk sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Bu doyumsuzluğun temelinde statü ve güç elde etmek yatar. Statü elde etmek için figürler kurnaz ve acımasız olmalıdırlar. İki yapıtta da kurnazlık, aşıkların Leydi Macbeth ve Finten'e karşı zaaf larının sömürülmesi üzerinden işlenir. Aşıklar, statü elde etmek için kullanılmakla birlikte aynı zamanda figürlerin doyumsuzluğunun da bir göstergesidir. Figürler duygusal bağlamda aşkılarıyla bir bağları olmasa bile onların gösterdiği ilgiden keyif almaktadırlar. Leydi Macbeth ve Finten figürlerinin içlerindeki kötülüğün çıkışı, hırs, statü ve güç, zaaf lar/doyumsuzluk yan başlıklarıyla incelenir.

I.I. HIRS

Hırs, bireyin istediğini elde etmek için harcadığı aşırıya kaçan enerjidir, fakat bu enerjiyi körükleyen olgu doyumsuzluk, sonu olmayan bir istektir. Hırs, azmin sömürülmesiyle ortaya çıkan ve insanı cazibesıyla etkileyip kötülüğe sürükleyen bir kavramdır. Birey isteklerini gerçekleştirmek isterken hırsına ve sonucunda insanlığına yenik düşer. Leydi Macbeth ve Finten figürlerinin kötülüklerini körükleyen duygu da bu hırsdır. Hırs onların gözlerini köreltir ve bu figürlerin kötü olmalarının altında yatan olgudur. Leydi Macbeth'in hırsı, yapıtta Leydi Macbeth

tanıştırıldığı andan itibaren kendini ele verir. Leydi Macbeth'in hırsı statü ve güç üzerinde kuruludur, kendini hırsını Macbeth'e de yansıtır.

Macbeth cadıların öngörülerinden sonra Leydi Macbeth'e mektup gönderir, amacı mutluluğunu paylaşmaktır fakat Leydi Macbeth hırsı dolayısıyla aklında yer kaplayan düşünce Macbeth'in bu işe mensup olup olamayacağıdır. *“Ama tabiatına güvenim yok; fazla insan sütü emmişsin, en kestirme yoldan gidecek yürek yok sende”* (Shakespeare, 18) Leydi Macbeth, Macbeth'in insancıl olmasından yakınır, içinde bir tutku olduğunun farkındadır fakat onu insani tarafı yüzünden yargılar. Bu Leydi Macbeth'in hırsının bir göstergesidir, onun için yükselmek o kadar önemlidir ki insanlığın bir önemi yoktur. *“Can attığın şeyi namusunla, suya dokunmadan elde etmek istiyorsun.”* (Shakespeare, 18) Leydi Macbeth yine Macbeth'in insani duygularını eleştirir, ona anlam veremez. İstedliğini elde etmek için gerekeni yapmaya hazırdır ve Macbeth'e de istediğini yaptırtacaktır *“Sen kalk gel buraya, gel ki var gücümü söz edip akıtayım kulaklarından içeri.”* (Shakespeare, 18) Leydi Macbeth'in Macbeth'i etkilemesi ve kendi zevkine göre davrandırması aynı zamanda duygularının ne kadar yozlaşmış olduğunu gösterir.

Leydi Macbeth'in hırsı ilişkilerinde onu baskın ve dominant kılar, sözleriyle kocasını kontrol eder. Hırsı onu öylesine ele geçirmiştir ki şeytani ruhlara dua eder, içindeki kötülüğün artmasını arzular. Buradan da Leydi Macbeth'in hırs ve kötülüğe karşı bile doyumsuz olduğu anlaşılır. Her şeyin fazlasını ister, tatmin olmaz bu da hırsını arttıran bir etkidir çünkü hiçbir şey onun için yeterli değildir *“Sen de gel, karanlık gece; en kara cehennem dumanlarına sarın da gel, gel ki görmesin açtığın yarayı keskin hançerimin gözü bile. Karanlık göklerden hiçbir ışık sızıp da “Dur! Vurma!” diyemesin bana!”*(Shakespeare, 19) Yapacağı ve yaptıracığı kötülüklerin herhangi bir şekilde engellemesini istemez. Şeytani ruhlara, yapacağı kötülüklerin fark

edilmemesi için sığındır. *“Karanlık göklerden hiçbir ışık sızıp da “Dur! Vurma!” diyemesin bana!”* (Shakespeare, 19) cümlesinden de Leydi Macbeth’in içindeki iyi duyguların kötü düşünceleri tarafından sömürüldüğü anlaşılır, insani tarafla iletişime geçmekten korktuğu bile söylenebilir. Hırs Leydi Macbeth’i yöneten bir duygu olmuştur ve bu hırsının kocasına yansması kaçınılmazdır.

Finten’de de Leydi Macbeth’te olduğu gibi hırs duygusu statü ve güç arzusu üzerinden işlenir. Finten’in amacı Londra sosyetesinde yer almaktır fakat asil olmadığı için yer alamaz, bu da onun hırsını, dolaylı yoldan da acımasızlığını ortaya çıkarır. Finten’in hırsı, kocasını ve sevgilisini kandırmasından anlaşılabilir. Gizli aşkı Davalacı’ndan olan çocuğunu, sevgilisi Lord Dik’ten olduğunu savunarak onu kandırması, Lord Dik’i kendine bağlama çabasıdır. Onu, çocuğun ondan olduğuna inandırır ve Lord Dik onunla sonunda evlenmek zorunda kalacaktır, evlendiği zaman da Finten sonunda hasretini çektiği sosyete de yerini alabilecektir. Lord Dik’in duygularıyla bu kadar kolay oynayabilmesi de Finten’in hırsının başka bir göstergesidir. Tıpkı Leydi Macbeth’de olduğu gibi güç ve otorite merakı Finten’i de hırsı tarafından yönlendirilmeye iter ve Leydi Macbeth gibi Finten’in de istediğini elde etmek için yapmayacağı şey yoktur. *“Ah Melvil, beni bu müşkil mevki’den yalnız bir cinayet kurtarabilecek!”* (Tarhan, 16) Finten çıkarlarına ulaşabilmek için cinayet işlemeye hazırdır, hırsı onu o kadar ele geçirmiştir ki insanları bir canlı olarak bile görmez, aklındaki başarı kavramına ulaşmak için bir daha düşünmeden o kişiyi katledebilir.

Leydi Macbeth kötü ruhlardan yardım dilerken Finten de yardımı haydutlarda, katillerde arar. *“Beni şu bağlanmış olduğum zincirden bir mecnun, bir haydut, bir katil, bir müflis, bir mühlid, bir mahkûm-ı idam âzâd edebilecek.”*(Tarhan, 16) Finten, Lord Dik’i çocuğunun babası

olduğunu inandırmakla kalmayıp, evliliklerini kesinleştirmek için ona evlenmesi için ölmek üzere olan hastalıklı bir kız bulur. Bunu yapmasındaki amacı evlenmeleri, sakladıkları çocuğun annesi olduğunu iddia etmeleri ve kızın hastalıktan ölmesidir. Planlarını gerçekleştirdikleri zaman Lord Dik ile evlenebilecek ve böylelikle sosyeteye karışacaktır. Finten bu planı nedimesi Mis Melvil’le kurar, konuşmaları sırasında Finten Mis Melvil’e sinirlenir ve tokat atar “*Fakat bil ki benim bir mezbuhâne hareketim bile seni uçurumdan uçuruma atar!*” (Tarhan, 20) Finten’in nedimesini bile tehdit edebilmesi, hırsının onu ne kadar ele geçirdiğini gösterir. Boğazlanır gibi anlamına gelen “mezbuhâne” kelimesinin kullanımı, Finten’in hırsının onu acımasızlığa itmesini gösterir. Kelime seçimi Finten’ in kötü yapısını ve hırsını anlatmaktadır.

Finten’in bu planı tasarlaması ve insanları kukla gibi kullanabilmesi, zihin yıkamasını ve korkunç hırsını belirtir. Finten’in en büyük kuklası Davalaciro’dur. Hırsı, Finten’in Davalaciro’yu bir araç olarak görmesine sebep olur. Finten, Davalaciro’nun ona karşı olan aşkını kendi çıkarları için kullanır ve işlerini Davalaciro’ya yaptırır. Finten ve Leydi Macbeth, insanları etkileri altına alıp, hedeflerine ulaşmak için içlerindeki yozlaşmış hırsı kullanırlar, hırslarını canice yönlendirmeleri de kötülüklerini ortaya çıkarır.

III. STATÜ VE GÜÇ

Statü, bireyin yaşadığı toplumdaki saygısı, yeri, üstünlüğüdür. Yüksek statü, bireyin değerini belirler, bireyin statüsü ne kadar yüksek olursa değeri de o kadar yüksek olur. Güç, yetki sahibi olmaktır. Hüküm yeteneği, otorite, hakimiyet, üstünlük, baskınlık güç göstergesidir. Güçlü olan bireye toplumda saygı duyulur, hatta ondan korkulur. İki yapıtta da statü ve güç kavramları birlikte ele alınır, bunun sebebi güç belirten olgunun statü olmasıdır. Statü, iki yapıtta da toplum içinde gücün belirleyicisidir. Leydi Macbeth ve Finten figürlerini kötü yapan unsurlar statü ve

güç arzusudur. İki figürün de ortak amacı statülerini yükseltmek ve büyük bir güce sahip olmaktır. İki figürün de baskın olmasından da statü ve güce önem verildikleri anlaşılabilir. Finten sosyeteye karışmak isterken Leydi Macbeth kocasının İskoçya'yı yönetmesini ve bu sayede kendisinin kraliçe olmasını ister.

Leydi Macbeth'in statü ve dolayısıyla güç edebilmesi kocasının elindedir. Lady Macbeth'i yüksek mertebeye taşıyacak kişi Macbeth'tir. Macbeth İskoçya kralı olduğunda Leydi Macbeth de kraliçe olacak, bu sayede hakimiyet ve güç elde edecektir. Macbeth Leydi Macbeth'e olan mektup yazar, *"Bunları sana hemen yazıyorum ki, sen benim şan ve şeref ortağım, sevinç payını eksik tatmayasın; yarın ne olacağını bir an önce bilesin ."* (Shakespeare, 18) Macbeth'in Leydi Macbeth'e hemen haber vermesi, karısına ve karısının düşüncelerine verdiği önemi, karısına karşı itaatkarlığını gösterir. Macbeth'in verdiği haber cadıların kehanetidi, mektubunda Cawdor Beyi ve sonrasında kral olacağını söyler. Bununla birlikte Leydi Macbeth'teki statü arzusu artar ve plan yapmaya başlar. Statüsü ve beraberinde gücünün artacağı düşüncesi Leydi Macbeth'i harekete geçirir. Cadılar Macbeth'in kaderini söylese bile Leydi Macbeth işi kadere bırakmayacak kadar sabırsız ve otoritecidir, bir an önce statü ve üstünlük kazanmak ister. Bunu yapmak için şeytani planları vardır *"Büyük iş bu gecenin işi, sen bana bırak. Gelecek bütün günlerimize gecelerimize, bu gece verecek beyliği, sultanlığı, her şeyi."* (Shakespeare, 20) Leydi Macbeth'in bahsettiği büyük iş Kral Duncan'ı öldürmektir, bunu yaparak statüsünü elde etmeye bir adım daha yaklaşacaktır. Statü ve güç elde etmek için başkalarına suç atmaktan da çekinmez, *"Kanı akıyorsa hâlâ, alır sürerim uşakların suratlarına: Onların suçlu görülmesi gerek."* (Shakespeare, 33) Lady Macbeth'in statü ve güç elde etme hırsı kötülüğünü körükler.

Finten İngiliz sosyetesinde statü kazanmak isterken kötülüğünü öne çıkarır. Leydi Macbeth'in statü ve güç kazanma çabaları kocası Macbeth üzerinden işlenirken, Finten'in çabaları Lord Dik üzerinden aktarılır. Sosyetenin onu küçük görmesi Finten'e rahatsızlık verir. Bu sebeple toplumdaki değerini ve gücünü, statüsünü arttırmaya karar verir. Bunun tek yolu Lord Dik'tir. Finten'in Lord Dik'e olan ilgisinin aşkla bir bağlantısı yoktur, ona ilgi göstermesinin tek sebebi onun statüsüne sahip olmaktır, bunu kolaylıkla yapabilmesi de arzularının değer yargılarından önce geldiğini gösterir. Finten Lord Dik'i etkileyip onu kendisiyle evlenmesi için kandırarak arzuladığı statüye erişecektir, bunu yaparken izlediği plan kötülüğünün ortaya çıkmasına sebep olur.

Finten'in Lord Dik'ten önceki ve hala kocası olan aşkı Mr Cross'tur. Leydi Macbeth'in Macbeth'in Cawdor Beyi olmasından tatmin olmaması ve kral olmasını istemesi gibi, Finten de Mr Cross'un pozisyonuyla yetinemez ve Lord Dik'in statüsüne sahip olmak ister. Mr Cross'la evlenmesinin sebebi statüsüdür fakat artık onun statüsü de yeterli gelmez *“Ya altmış beş yaşında bir adamı, tesmîm ettiği havada daima beraber nefes almak için mi isteyecektim? Bir ihtiyara sâika-ı aşk ile mi varılır?”* (Tarhan, 18) Finten için değer statüdür, hayatını statüye ulaşmak amacıyla kurgular. Finten yaptığı planlarda etrafındaki kimseyi düşünmez, ahlakını bir kenara bırakır ve imrendiği statüye ulaşabilmek pahasına kötücül planlarını sürdürür. *“Bak Melvil, ben kurduğumu yapabilen dâhiyelerdenim. Düşersen de azametle, mehâbetle, muzafferiyetle düşmeliyim.”* (Tarhan, 19) Finten statüye verdiği değer yüzünden kendisinin her hareketine değer vermektedir. Düşse bile bunu yaparken gösterişli, ulu, üstün görünmelidir. Yapıtta sözcük tercihleri de Finten' in görüntüsüne verdiği değeri gösterir. Bu değer in takıntıya dönüşmesi Finten' i kötüye sürükleyen etmendir.

Leydi Macbeth ve Finten'in hırslarını kışkırtan ana unsurlar statü ve güçtür. Yüksek mertebeye ulaşmak iki figür için de çok önemlidir. Statü ve güç odak motivasyon kaynağıdır, çünkü temelinde yükselme ve herkesten üstün olma isteği, doyumsuzluk vardır. İki figür de isteklerine düşkündür, ikisinin de baskın ve acımasız figürler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, isteklerine düşkünlüğün acımasızlığa ve zarar vermeye dönüştüğü görülür. Statü ve güç kavramları beraberinde doyumsuzluk ve zaaf kavramlarını ortaya çıkarır.

I.III. DOYUMSUZLUK/ZAAFLAR

Doyumsuzluk asla tatmin olmama duygusudur. Doyumsuz birey sahip olduklarından memnun kalmaz, daha fazlasını, daha iyisini ister. Bu “daha” kavramına karşı bir bağımlılık oluşur, hiçbir şey olduğu gibi yeterli gelmez. Doyumsuzluk arttıkça, çığrından çıktıkça insan kendisine ve çevresindekilere karşı bir tehdit oluşturur. İki yapıtta da odak figürler doyumsuzlukları yüzünden kötüye yönelir. Finten ve Leydi Macbeth aslında yüksek mertebededirler fakat bununla yetinemezler, daha fazlasını ve daha iyisini isterler. Macbeth kral olmadan önce kralın sağ kollarından biridir, fakat Leydi Macbeth için bu yeterli değildir, Leydi Macbeth kocasının kral, kendisinin de kraliçe olmasını ister. Bu doyumsuzluk onu Macbeth'i yönlendirerek bütün olası kralları öldürmesine sebep olur. Finten'de, Finten zengin bir yaşlı adam olan Mr Cross'un karısı olsa bile, Mr Cross'un ünvanı onun için yeterli değildir, o bir soylu olarak görülmek ister, böylelikle Lord Dik'e ilgi göstermeye başlar fakat bunları yaparken aynı zamanda uşağı Davalaciro ile gizli bir ilişki yürütür. Finten hem erkekler hem de toplum içinde edindiği statü konusunda tatmin olamamaktadır. Finten'in istediklerini elde edebilmesi de onu gittikçe daha doyumsuz yapar.

İki yapıtta da doyumsuzlukların giderilmesi amacıyla figürler suistimal edilir. Bu suistimal, Leydi Macbeth ve Finten'e zaafı olan figürler üzerinden işlenir. Zaaf düşkünlüktür, zaafı olan birey daha kolay yönetilir. Zaaflar doyumsuzluğu tatmin etmede rol oynar. Bu zaaflar erkek figürler üzerinden işlenir: Macbeth ve Davalaciro. Leydi Macbeth Macbeth'in, Finten ise Davalaciro' nun kendisine karşı olan zaafını kullanır. Macbeth ve Davalaciro, aşklarına olan zaaflarından dolayı onları tatmin etmeye çalışırlar, ne isterlerse yaparlar ve kendilerine hakim olamazlar. Leydi Macbeth ve Finten çevrelerindeki erkek figürleri etkileri altına almıştır ve doyumsuzluklarından ortaya çıkan istekleri yerine getirmek için onları kullanmışlardır.

Macbeth'te, zaaf unsuru Leydi Macbeth'tir. Macbeth, Leydi Macbeth'e karşı çıkamaz, onun zayıf noktası karısıdır. Leydi Macbeth, Macbeth'in kendisine karşı olan aşkıdan, düşkünlüğünden, zaafından yararlanarak Macbeth'i isteklerini yerine geçirmek için kullanır.

Macbeth Leydi Macbeth gibi kurnaz bir figür değildir, fakat Leydi Macbeth'e olan zaafı onu kötülüğe iter. Macbeth'in özünde iyi olması Duncan'ın onun hakkında konuşmasından anlaşılır

“Cawdor Beyi nerede? Doludizgin geldik ardından; biz onun öncüsü olalım dedik...sevgisi de mahzumları kadar keskin olmalı.” (Shakespeare, 21) Macbeth'in özündeki iyilik Leydi Macbeth tarafından sömürülüp bitirilir

“Giyinip kuşandığınız umut sarhoş muydu yoksa? ... İstemekte yiğit, yapmaya gelince korkak, öyle mi?” (Shakespeare, 23) Macbeth Kral Duncan'ı öldürmek konusunda tereddüte düşer, bunun üzerine Leydi Macbeth sözleriyle Macbeth'in aklına girer.

“Öyleyse hangi hayvan yazdırdı sana bana yazdıklarını? O zaman insandın asıl, yapmaya yüreğin olduğu zaman.” (Shakespeare, 24) Leydi Macbeth planlarının suya düşmesini istemez,

Macbeth'i ikna etmek için onun yürekliliğini kullanır. Leydi Macbeth, Macbeth'in ona karşı olan zaafını harekete geçirmek amacıyla kocasının cesaretine hakaret eder. “Hayvan” kelimesinin

kullanımı, yırtıcı, vahşi, vicdansız anlamı katmak için kullanılmıştır, bu aynı zamanda Leydi Macbeth'in Macbeth'ten olmasını beklediği yapıdır. Leydi Macbeth sonrasında da onu motive eder ve planını tekrar anlatır, "*Sen yüreğini gergin tut yalnız, bak nasıl oluyormuş başarmak.*" (Shakespeare, 24) Bu konuşma sonucu güdülenen Macbeth yine karısına olan zaafını onu yücelterek gösterir, "*Sen yalnız erkek çocuk doğur! Yalnız erkek hamuru yoğurmalı.*" (Shakespeare, 25) Zaafına yenik düşen Macbeth, Lady Macbeth'in onayını alabilmek için Kral Duncan'ı öldürme kararı alır, "*Caymam artık, bitti. Canım kanımla bu işe veriyorum kendim.*" (Shakespeare, 25) Macbeth karısına olan zaafından dolayı yapıt boyunca Leydi Macbeth'in adeta kuklası olacak ve her isteğini yerine getirecektir.

Finten'de Davalaciro ve Finten'in birbirlerine karşı karşılıklı bir zaafı olduğu söylenebilir fakat yine erkek figürün kadın figüre karşı olan zaafı ağır basmaktadır. Finten'in her ne kadar Davalaciro'ya bir zaafı olsa bile kendi isteklerinden önemli değildir. Finten'e karşı zaaf Davalaciro üzerinden baskın bir şekilde işlense bile Finten'e karşı tek zaafı olan kişi o değildir. Finten çekiciliğiyle Lord Dik ve Mr Cross'u da etkisi altına almıştır ve iki aşığının da ona karşı olan zaafını kullanmaktadır. Finten Lord Dik'le evlenmek için yaptığı planı Lord Dik'e anlatırken Lord Dik'in ona karşı çıkmamasının sebebi Finten'e olan zaafıdır. "*Beni isteyen, vereceğim zevceyi alır.*" (Tarhan, 26) Finten Lord Dik'in ona karşı olan düşkünlüğünü kullanarak kötü planını kabul ettirmeye çalışır ve başarılı olur.

Davalaciro zaafın sembolüdür, Finten'in yatak odasına girdiğinde bile kendisine karşı hakimiyetini ve kontrolünü kaybeder. Finten Davalaciro'yu öyle bir büyülemiştir ki, Davalaciro Finten onunla konuştuğunda rüyada olduğunu sanar. "*(Ra'şeler içinde olan Davalaciro' nun beline sarılıp başını yetişemediği kalbgâhına takrib ile meftunâne yüzüne bakarak) Bak*

Davalaciro, senin bu kubbe-i cihanı yıkacak gibi duran ulviyetinin yanında ben ne kadar alçak kalıyorum!..” (Tarhan, 30) Finten işlerini yaptırabilmek için Davalaciro’nun ona olan ilgisini kullanır. “Ra’şeler” kelimesinin kullanımı, Davalaciro’nun Finten’e olan zaafının ne kadar büyük olduğunu gösterir. Bununla birlikte tiyatro eserlerinin yapıtlardaki izi de incelenir. Tiyatro eserleri diyaloglardan oluşmakla birlikte, parantez içlerinin kullanımıyla figürlerin aslını aktarır. Parantez içleri figürün gerçekliğidir, figürün tanrısal bakış açısidir, figürün düşüncelerini göstermesiyle iç benliğini de ortaya çıkarmış olur. Parantez içleri figürün benliğini meydana çıkarır. Diyaloglar figürün kendisini dışarıya nasıl sunduğunu gösterir. Figürlerin, diğer figürlerin onları nasıl görmelerini istediğini belirtir. Figürleri asıl teşhir eden olgu diyalog ve parantez içleri arasındaki farktır. Bu farklar figürlerin niyetini, psikolojilerini ve özünü ortaya koyar. Burada da parantez içi Finten’in kurnaz yapısını açığa çıkarmaktadır.

Davalaciro Finten'e olan zaafına mağlup olur, Finten'den gördüğü bu ilgi düşünce ve davranışlarını etkiler, mantık duygusunun azalmasına sebep olur “*Yalvarırım size, beynimdeki akrepleri uyandırmayın! İçimdeki çıyanları tahrîk etmeyin.*” (Tahran, 31) Finten, cazibesıyla Davalaciro’nun aklına girmekte başarılı olur “*İstiyorum ki senin zevcen olayım!... Gidecek misin?*” (Tarhan, 36) Finten Davalaciro’yu cezbederek kendi planlarını gerçekleştirebilmesi için Davalaciro’yu Avusturalya’ya gönderir. Davalaciro’nun beynindeki akrepler ve çıyanlar zehirli, kötü düşünceleri temsil etmek amacıyla kullanılmıştır.

İki figür de doyumсуzluklarını geçirmek için çekiciliklerini kullanarak erkek figürleri kontrol ederler, parmaklarında oynatırlar. Ellerine istediklerini sorgulamadan yapacak kişiler geçer ve iki kadın figür de bundan yararlanmaktan çekinmez. Kendilerine itaat eden bireylere sahip olmaları

ve bu bireylerin ya da başkalarının onları durdurmaması onlara serbestçe kötülük verme hakkını tanır.

II. FIGÜRLERİN KÖTÜLÜĞÜNÜN SONUÇLARI

Leydi Macbeth ve Finten yapıtlarında acımasızlık, cinayet ve ölüm üzerinden incelenir. Figürlerin acımasızlığı gittikçe artarak ve kontrolden çıkarak beraberinde katliam, kaos ve cinayetler getirecektir. Figürlerin acımasızlıkları onları ele geçirirken bu sırada doğa üstü unsurlardan da etkilenirler. Doğa üstü unsurların, rüya kavramıyla birleşmesi sonucu delilik kavramı daha da belirginleşmeye başlar. Kötülükleri iki figürü de deliliğe ve sonucunda kendi ölümlerine götürecektir.

II.I. CİNAYET VE ÖLÜM

Cinayet iki yapıt da ilerledikçe en baskın olan kavramlardan biri haline gelir. Cinayetler iki yapıtta da kadın figürlerin kurnazlıklarının altından aynı amaç ile ortaya çıkar: güç elde etmek. Finten ve Leydi Macbeth'in statü ve güce karşı doyumsuzluklarından ortaya çıkan hırs duygusu cinayet ve ölümlere sebep olmaktadır. İki yapıtta da odak kadın figürlerin hırsı, kendileriyle birlikte aşıklarını ölüme sürükler. Finten ve Leydi Macbeth ellerini bir kere kana buladı mı kendilerini durduramazlar, cinayet işledikçe, ölümlere sebep oldukça umursamazlaşırlar.

Leydi Macbeth'in sebep olduğu ölümler Kral Duncan'dan başlayıp kocasınıninkine kadar devam eder. Leydi Macbeth'in sebep olduğu kan gölüne kurban olan başlıca figürler: Kral Duncan, Macdonwald, kralın korumaları, Lady Macduff ve ailesi, Genç Siward, Macbeth ve sonunda kendisidir. Macbeth'in işlediği her cinayet Leydi Macbeth'in cinayetidir çünkü Macbeth'i cinayet işlemeye sürükleyen etmen Leydi Macbeth'tir. Macbeth işlediği her cinayeti Lady Macbeth' in kontrolü altında olduğu için işler. Macbeth her hareketini Leydi Macbeth'i tatmin

etmek ve onun isteklerini yerine getirmek için yapmaktadır. Leydi Macbeth, Macbeth'i bu vahşi kişiliğe büründürdüğü için bir bakıma Macbeth'in ölümünün de sorumlusudur.

Finten arzuladığı statüye ulaşmak amacıyla oluşturduğu plan, kocasının ve Bilanş'ın ölümünü gerektirmektedir. Macbeth'in cinayetlerinden Leydi Macbeth sorumlu olduğu gibi Davalacıro'nun cinayetlerinden de Finten sorumludur. Davalacıro Finten için Melvil'i öldürür, fakat daha sonra Ucube'yi öldürmesiyle Finten yarattığı canavar ve aşkını, Davalacıro'yu öldürür.

II.II. ACIMASIZLIK VE BERABERİNDE DELİLİK KAVRAMI

Cinayetlerle birlikte acımasızlık, acımasızlık kavramıyla birlikte delilik kavramı ortaya çıkar. Finten ve Leydi Macbeth insanlıklarından uzaklaştıkça deliliğe daha da yaklaşırlar. İnsanlıklarından uzaklaşmalarına sebep olan en büyük etmen işledikleri ve sebep oldukları cinayetlerdir. Suçluluk hissi arttıkça delirmeye daha da yatkın olurlar. Delilik kavramı, doğa üstü unsurlarla birleştiğinde, odak figürlerin tam anlamıyla delirdiği görülebilir. Delilik kavramının çıkışını tetikleyen etmenler, doğa üstü güçler ve odak figürlerin rüyalarıdır.

II.II.I. DOĞA ÜSTÜ UNSURLAR

Doğa üstü unsurlar iki yapıtta da kendini belirtir, Finten ve Leydi Macbeth figürlerinin deliliklerinde rol oynar. Doğa üstü unsurlar ve metafizik kavramı Abdülhak Hâmid Tarhan'ın eserlerine de William Shakespeare'den esinlenmesi sonucu kullanılmaya başlanmıştır. Macbeth'te bu doğa üstü unsur cadılardır. Cadılar yapıtta haberci görevi oynar ve Macbeth ile konuşup ona geleceğini söylemeleriyle birlikte bütün olaylar başlar. Finten yapıtında ise doğa üstü unsurlar cinli ev ve ucube üzerinden işlenir.

Macbeth yapıtında doğa üstü unsurlar büyük bir yer kaplamaktadır. Cadılar doğa üstü unsurların en büyük örneğidir. Olayların başlatan etmen cadılardır: Macbeth'e buldukları kehanet ve Macbeth'in bunu Leydi Macbeth'e anlatmasıyla birlikte hayatları değişir. Cadıların kehaneti domino taşı babında olayları körükler. Cadıların öngörülerinin en kısa zamanda gerçeğe dönüşmesini isteyen Leydi Macbeth arzularını gerçekleştirmek için sabırsızca hareket eder ve kaosa sebep olur. Macbeth de cadılardan etkilenir en yakın dostu Banquo'dan bile şüphelenmeye başlar, sağduyusunu bir kenara bırakır ve cadıların büyülerine kendini kaptırır. Geleceği öğrenme ve olacakları bilme isteği onun sonunu getirir. Kendisini etkilediği gibi Leydi Macbeth'in de etkilenmesine sebep olur. Hayaletler deliliği tetikleyen başka bir unsurdur. Leydi Macbeth'in delirmesi ve sonucunda intihar etmesinde hayaletler büyük rol oynar. Deliliğin doğa üstü unsurlarla doruk noktasına gelmesiyle birlikte suçluluk hissi ve beraberinde yarattığı halüsinasyonlar Lady Macbeth'in ölümüne zemin hazırlar.

Finten dış görünüşüyle insanları aldatan bir figürdür. Dışı ne kadar cazip olsa da içi karanlıktır. İçinin karanlığını kendi ürünü olan Ucube sembolize eder. Ucube'nin çirkin ve korkunç görünüşü, Finten'in gerçek kimliğinin yansımasıdır. Cinli ev unsurunun kullanılması da batıdan etkileniş ve metafizik unsurlarının kullanılmasına hitap eder.

Doğa üstü unsurlar kötüyü çağırıştırır. İnsan doğa üstü olandan korkar çünkü bilinmezdir, gizemlidir. İki yapıtta da Finten ve Leydi Macbeth gizemli olmalarıyla birlikte, etrafındakiler tarafından korkulmaktadır. Doğa üstü unsurlar insanlar tarafından şeytani kabul edilir. Bu unsurlardan en çok Finten ve Leydi Macbeth etkilenir. Bunun sebebi kadın figürlerin şeytani taraflarına vurgu yapmaktır, doğa üstü unsurlar bir nevi kadın figürlerinin kötücül taraflarının yansımasıdır.

II.II.II. RÜYALAR

İki yapıtta da rüya kavramının Finten ve Leydi Macbeth yeri vardır. Finten'in de Leydi Macbeth'in de ayakta uyuduğu ve bu sırada delirdiği sahne bulunmaktadır. Rüya bilinçaltının bir yansımasıdır, iki figürün de ayakta uyuması ve yaptıkları hareketler tamamen içlerinde yatan kişiliği göstermektedir çünkü birey rüya görürken hareketlerine hakim olamaz, bilincini ona teslim eder. Rüya kavramıyla Finten ve Leydi Macbeth figürlerinin kötülükleri tarafından yönetildiği görülür. Fakat rüya kavramıyla sadece kötülükleri değil, korunmasız oldukları için zayıflıkları da beraberinde ortaya çıkar.

Macbeth de bu sahne, Leydi Macbeth'in ayakta uyurken ellerindeki olmayan kanı temizlemeye çalışmasıyla işlenir. Leydi Macbeth uyurgezerlik yapmaya başlar, *“Çık elimden uğursuz leke çık diyorum sana!... Ellerinizi yıkayın, geceliğinizi giyin, öyle rengi uçmuş durmayın. Yineliyorum, Banquo gömüldü, mezarından çıkamaz ki.”* (Shakespeare, 92). Buradan Leydi Macbeth'in suçlu hissettiği buna rağmen yaptıklarını gizlemeye devam etmesi ortaya çıkar. Lady Macbeth'in uğursuz lekeyi çıkarmaya çalışması, işlediği cinayetleri geri alma çabasıdır. Sebep olduğu kaostan dolayı vicdan azabı çekmektedir. Lady Macbeth'in bunu sadece uyku hali sırasında gösterebilmesi, duygularını reddetmesinden kaynaklanır. Bu da yaptığı kötülüklerin ardında halen insanı bir tarafının kaldığını gösterir. *“Ellerinizi yıkayın”* ifadesi, yapıtın başına bir göndermedir. Lady Macbeth'in Kral Duncan'ı öldüren Macbeth'e verdiği emirdir *“Gidin, biraz su bulun, yıkayın da şu pis kanıt elinizden çıksın.”* (Shakespeare, 33) Leydi Macbeth'in uyurgezerlik sırasında bunu söylemesi, bunun bilinçaltına yerleşmiş olmasıdır.

Bu ifadenin diğer önemi de, başlangıcı belirtiyor olmasıdır. Kral Duncan'ın ölümüyle başlayan katliamın göstergesidir. Aynı zamanda Leydi Macbeth'in Macbeth'i değiştirmesine de bir

kanıttır, Macbeth yapıtın başında Leydi Macbeth'in cani buyruklarına uymakta zorluk çekmektedir. Fakat yapıt ilerledikçe, Leydi Macbeth'in emirlerini yerine getirdikçe Macbeth de insanı tarafından kopar. Bunun en büyük örneklerinden biri zaafı olduğu karısının ölümüne karşı bile aldırışsız hale gelmesidir, *“Er geç ölecekti kraliçe.”* (Shakespeare, 101). *“geceliğinizi giyin”* ifadesi de yine Leydi Macbeth'in Macbeth'e verdiği emirlerden biri olmakla birlikte Kral Duncan'ın ölümüne bir ithaftır, *“Gecelik hırkanı giy. Ararlarsa yatmadığımız belli olmasın.”* (Shakespeare, 34). Gecelik giymek, suçları örtbas etmek için kullanılır, Leydi Macbeth'in bilinçaltında suçları gizlemek yer kaplamaktadır. Buradan Leydi Macbeth'in kötülüğü ve suçlu hissettiği anlaşılır. *“Banquo gömüldü, mezarından çıkamaz ki”* ifadesinden de, Leydi Macbeth'in kendini teselli etme ve savunma çabası görülür, yapılan işi geri alamayacağını söylemektedir.

Rüya ve beraberinde ortaya çıkan uyurgezerlik kavramı Leydi Macbeth'i deliliğe sürükleyen en büyük etmendur. Deliliğinin sonucunda da Leydi Macbeth daha fazla dayanamaz ve kendinini öldürür.

Finten'de ise rüyalar Finten'in içinde sakladığı suçluluk duygusunun ortaya çıkma çabası olarak değerlendirilir. Finten'in uyurgezerlik yapmasının sebebi işlediği suçları daha fazla içinde tutamamasıdır. Rüya kavramı da Abdülhak Hâmid Tarhan'ın eserlerine Shakespeare ve batı edebiyatının yansıması olarak ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Finten ve William Shakespeare'in Macbeth adlı yapıtları kötülük kavramı etrafında incelenmiş iki farklı kültürde yer alan figürlerin kötülüğe karşı zayıf ve güçlü bulunduğu kötülüğe karşı zaafı kurmaca içinde değerlendirilmiştir. Macbeth ve Finten

yapıtlarının tiyatro türünde yazılmış olması, Leydi Macbeth ve Finten figürlerinin iç dünyalarının ortaya konularak kötülüklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yapıtların yazıldığı iki farklı kültürde de kötülük, hırs, statü ve güç arayışı, doyumsuzluk ve zaaf lar yüzünden ortaya çıkmıştır. İki kültürde de kötülük yapan kadın, yüksek mertebe ve statü sahibi olarak kurgulanmıştır. İki figürün de kötülükleri kaosa ve katliama sebep olmuş, bunu yaparken doğa üstü unsurların da kullanımıyla odak figürler akıl sağlıklarını kaybetmiş ve kendi ölümlerine sebep olmuşlardır.

Farklı kültürlerde yer alan iki yapıtta kötülük kavramının aynı şekilde sonuçlanması, kötülüğün evrensel olduğuna ve kötülükle hedeflere ulaşamayacağını gösterir. Aynı zamanda Tanzimat dönemi Türk tiyatrosu yazarlarının yenileşme batılılaşma hareketleri bağlamında İngiliz tiyatrosundan etkilenmeleri iki yapıtta işlenen konunun benzer sonuçlar ortaya çıkarmasına neden olmuştur. Yapıtlarda farklı kültürde olmalarına rağmen bireylerin insan doğası gereği zaaf larına yenik düşmeleri kurgu içinde verilen olaylar silsilesinde kendini göstermiştir.

KAYNAKÇA

Tarhan, Abdülhak Hâmid. *Abdülhak Hâmid Tarhan Tiyatroları-III*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998.

Shakespeare, William. *Macbeth*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.